

Research Seminar Militaire Geschiedenis

Hoe militaire historici een meerwaarde kunnen bieden aan historisch onderzoek

Op 11 maart 2020 werd in Antwerpen de vijfde bijeenkomst rond Militaire Geschiedenis georganiseerd door de Onderzoeksschool Politieke geschiedenis - deze keer voor het eerst voor alle Nederlandstalige historici in België en Nederland, over de landsgrens heen. Een dag voor (militaire) historici en PhD studenten om lopende onderzoeken en de huidige stand van zaken in het onderzoeksveld te bespreken. De voormiddag werd daarbij besteed aan presentaties van promovendi over hun onderzoek, waarbij er constructief werd meegedacht door de aanwezigen over mogelijke hindernissen of knelpunten. In de namiddag werd er vooral gekeken naar de plaats die militaire geschiedenis inneemt in het debat en rond 'oorlogsherinnering en herdenking' en 'the end of empire en dekolonisatie'.

In de voormiddag werden daarbij onderzoeken voorgesteld over Nederlandse militaire handelsbescherming en maritieme strategie, militaire waarnemers in voormalig Joegoslavië, Nederland en zijn veteranen en de geschiedenis van het Belgisch Koninklijk Museum van het leger en de krijgsgeschiedenis. Prof. Ido de Haan lichtte hierbij toe hoe het opmerkelijk is dat hoewel 'geweld' en de pure militaire actie voorheen kenmerkend was voor militaire geschiedenis, dit ontbrak in de onderzoeken. Inderdaad, militaire geschiedenis vandaag lijkt breder te worden geïnterpreteerd dan operationele geschiedenis alleen.

The End of Empire- de rol van het leger

Prof. Marnix Beyen erkende dat er überhaupt nog maar weinig academisch onderzoek verricht is naar de koloniale geschiedenis van zowel Nederland en België, laat staan de militaire aspecten hiervan. Echter, militaire historici zouden zeker een verhelderende rol kunnen spelen in onderzoek naar bijvoorbeeld de dekolonisatieprocessen. Want was het niet uiteindelijk Émile Janssens, de Belgische bevelvoerder van de Force Républicque, die voor verdere oproer zou zorgen bij de aanvang van de Congocrisis? Zijn verzet om het officierenkorps open te stellen voor de Congolezen en zijn standpunt dat de Congolese onafhankelijkheid niets zou veranderen aan de samenstelling van het leger, zorgden voor verdere muiterij en ontsparing van het conflict.

En was de samenstelling van het KNIL (Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger) geen resultaat van de complexe verhoudingen tussen de Nederlanders en de lokale bevolking tijdens de negentiende en twintigste eeuw? Jarenlang zou dit leger, dat viel onder het Ministerie van Koloniën, voor een groot deel bestaan uit 'niet-Europese' militairen. Er werd aangehaald dat hier eigenlijk nog maar weinig onderzoek naar is verricht. Dat ook het onderwerp van de politionele acties nog steeds veel stof doet opwaaien in Nederland, mocht wel blijken na de recente koninklijke excuses tijdens het staatsbezoek aan Indonesië voor de 'geweldsontsporingen'. Deze verontschuldiging van de Koning werd luid besproken in de Nederlandse media. Velen lijken het er wel mee eens te zijn dat dit een stap is in de richting van het bespreken van het koloniaal verleden als een gedeeld verleden.

De Herinneringspraktijk van de Wereldoorlogen

De rol van militaire historici in de herinnering van oorlogen werd hierna aangehaald. Nu dit jaar het einde van de Tweede Wereldoorlog zal worden herdacht, en in 2018 het einde van WOI centraal stond, kregen beide Grote Oorlogen de publieke aandacht die ze altijd al hadden verdiend. Maar wat was de rol van (militaire) historici in de herinnering van deze oorlogen in herinneringsceremonies, televisiereeksen, documentaires?

Duidelijk bleek dat hoewel de interesse in de Grote Oorlogen sterk is toegenomen, deze herdenkingen niet zozeer nieuwe inzichten hebben opgeleverd voor het onderzoeksveld van militaire geschiedenis. Voor dit veld blijven bepaalde onderwerpen tevergeefs wachten op academisch onderzoek – want wat weten we bijvoorbeeld over krijgsgevangenen en geïnterneerden die tot dwangarbeid werden verplicht? Of over diegenen die niet in de infanterie hebben gediend? De praktijk van de oorlogsherinnering zegt veel over hoe het zichtbare 'heroïsche' aspect vaak als hoofdthema wordt gekozen. De bredere oorlogsgeschiedenis, of eerder 'bezettingsgeschiedenis' zoals prof. Wim Klinkert het noemde, is daarbij wel tot een populaire discipline herrezen.

Het mocht wel duidelijk wezen na de discussies dat de militaire geschiedkundige een toegevoegde waarde zou kunnen bieden voor verder onderzoek. Wat de deelnemers ook verbond, was het feit dat er geen precieze definitie is van wat ‘militaire geschiedenis’ nu precies is of hoort te zijn. Militaire geschiedenis is veel uitgebreider dan de clichés die men zou verwachten. Er was onderzoek naar de pure militaire inzet, maar ook naar de sociale inzet- en hoe de relatie van de gehele organisatie met mens en maatschappij zich heeft ontvouwd door de jaren heen. Al blijft het belangrijk, zo wordt er wel opgemerkt, dat men vertrouwd moet zijn met de organisatie van de krijgsmacht voordat de juiste vragen gesteld kunnen worden. Enkel dan kunnen alle facetten van het militaire domein tegen het licht worden gehouden en zal men zien hoe een natie zichzelf ziet en welke rol deze te spelen heeft.

